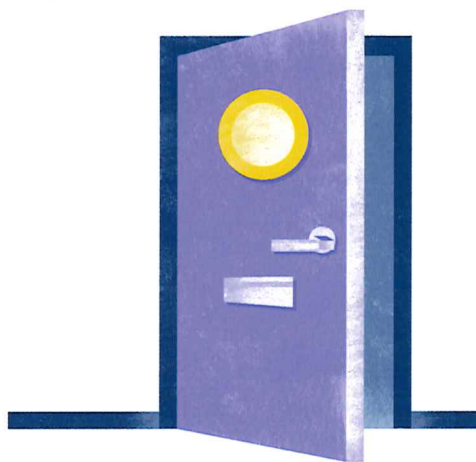


TAAL ACTIEF

TEKSTBEGRIP

NAAM:



LEESWERKBOEK A • THEMA 1-4

TAAL ACTIEF

TEKSTBEGRIIP

CONCEPTAUTEURS

Marjolein Korstanje
Marleen van Rossum

EINDREDACTEUR

Sigrid Kroon

AUTEURS

Marieke Kok-Hoogesteger
Anneke Luijendijk
Semra Mercimek
Yol Nederkoorn



LEESWERKBOEK A • THEMA 1-4

In deze thema's ...

thema 1

verklapt André Kuipers
een vies geheim.

vraag je je af hoe
die zandkorrel nou
in je broekzak komt.



thema 2

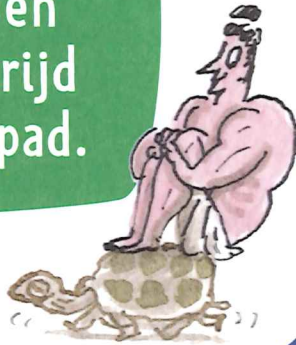
kijk en luister
je naar een
gedicht.

lees je dat verrot
eten ook lekker
kan zijn.



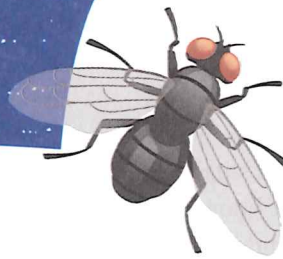
thema 3

doet Achilles een
hardloopwedstrijd
met een schildpad.



haalt Reinaert
de Vos weer
eens gemene
streken uit.

thema 4

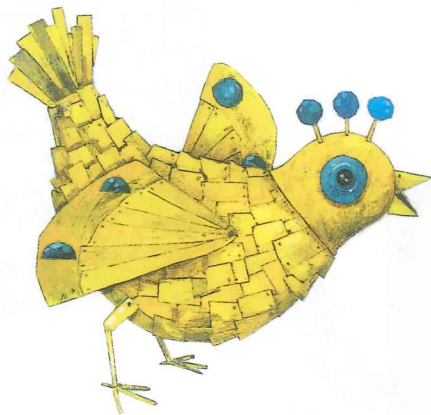


hoopt Spinder dat
zijn geheimen
veilig zijn bij jou.

wordt de dierentuin
ooit misschien wel
de veiligste plek op
aarde.

... en nog
veel meer!

Het geheim van de keel van de nachtegaal



Duizend miljoen mensen in het hele land draaien minstens één keer per dag zoals zonnebloemen hun gezicht naar het paleis dat midden in de Tuin der Tuinen ligt te schitteren. Tweeduizend miljoen ogen voor één enkele Keizer.

En die ene Keizer heeft maar één vingerknip nodig om die duizend miljoen onderdanen het hoofd te laten buigen. Eén gefronste wenkbrauw om iedereen geschrokken te laten knielen. Eén glimlach om iedereen zijn tanden

bloot te laten lachen, urenlang als het moet. Eén geeuw en de gordijnen van het paleis worden dichtgeschoven en vuurvliegjes worden uitgestrooid, zodat de Keizer onder zijn favoriete sterrenhemel kan slapen.

Kortom, het leven van de Keizer der Keizers van China is eenvoudig.

Nee. Het leven van de Keizer der Keizers van China wás eenvoudig.

Tot de dag dat hij het boek las.

[...]

In dat boek schreven de bezoekers van de Keizerlijke Tuin hun bewondering neer in gedichten en brieven.

De kamerheer las een kort gedicht dat geschreven was in de vorm van een bloesem:

Zoals de tere huid van meisjes

Blozen bleke bloesems

Bij het horen van de stappen van de Keizer

Toen de Keizer dit hoorde, glimlachte hij, waarna de kamerheer glimlachte en waarna die glimlach van mond tot mond ging, van kamer tot kamer, door de paleisgangen heen, waarna de glimlach even stokte aan de paleismuren waar de strenge wachters stonden te kijken met een hand op het zwaard.

1

a



Maar de glimlach werd een vlinder en kon zo verder reizen tot in de uiterste hoeken van het Keizerrijk.

Toen las de kamerheer het volgende gedicht:

De tuijn is heemels sgoon

Maar sgooner dan dit al

Is het gezang van de nagtegal.

De Keizer fronste één wenkbrauw.

Overal in het paleis hield men geschrokken de adem in. 'De Keizer heeft één wenkbrauw gefronst, ai, ai, de Keizer heeft één wenkbrauw gefronst!' [...]

'Wat is een nagtegal?' vroeg de Keizer luid.

Lijkbleek wees de kamerheer naar het gedicht dat geschreven was in de vorm van een vogel.

'Misschien is een nagtegal een vogel,' piepte de kamerheer.

'Hoe is het mogelijk,' zei de Keizer, 'dat iets in mijn rijk mooier is dan de Tuin en dat ik daar niets van weet? Hoe kan dat?'

Niemand durfde te ademen. 'Ik wil de nagtegal vanavond zien,' zei de Keizer met een stem die geen tegenspraak duldde. [...]

De kamerheer viel op zijn knieën, sloeg met zijn handpalm op zijn achterhoofd, en bleef met zijn handpalm op zijn achterhoofd slaan. Iedereen in het paleis viel op zijn knieën en bleef zich jammerend op het achterhoofd slaan.

Ik stond volkomen in evenwicht op de top van een bamboestengel aan de rand van een vijvertje en tekende met mijn vingertop de wolken na. Pas toen ik daarmee klaar was, hoorde ik gejammer en zag ik overal paleisbewoners rondkruipen terwijl ze zich op het achterhoofd sloegen.

'Oh jee, oh jee, kent iemand de nagtegal? Als dat niet lukt ... oh jee, oh jee.'

Met een dubbele salto landde ik op de grond.

'Het is niet nagtegal, maar nachtegaal,' zei ik.

Natuurlijk kende ik de nachtegaal. Hij was mijn vriend. [...]

'Jij brengt ons bij die nachtegaal,' zei de kamerheer. [...]

2

b oorzaak: _____

gevolg: _____



Een jonge soldaat hees me op zijn schouders en we stoven ervandoor, op de hielen gezeten door de kamerheer die plaatsgenomen had op de schouders van een tweede soldaat. Achternagezeten door het halve paleis.

‘Ssssst,’ zei ik en iedereen spitste de oren.

‘Daar hebben we de nachtegaal!’ riep een van de paleisbewoners opgelucht.

‘Vreemd dat zo’n krachtig geluid uit een vogel kan komen.’

‘Mooi mooi mooi!’ riepen de andere paleisbewoners in koor.

‘Dat is een koe die loeit,’ zei ik en we stoven er opnieuw vandoor.

Even later kwamen we aan bij een moeras.

‘Mooi mooi mooi, zo mooi!’ juichte een andere paleisbewoner.

‘Een stem als een bronzen klok.’

‘Dat zijn kikkers die brullen,’ zei ik.

Toen kwamen we in het bos. Iedereen was muisstil.

En toen begon de nachtegaal te zingen.

‘Mag ik u voorstellen,’ zei ik. ‘Dit is mijn vriend, de nachtegaal.’ De kamerheer keek verbaasd naar het grijze vogeltje. [...] Plechtig kuchte de kamerheer en hij zei: ‘Voortreffelijke, muisgrijze nachtegaal, het is mij, de kamerheer van de Keizer der Keizers van China, een groot genoegen u uit te nodigen voor een feest ten paleize, waar u de Weledelgestrenge Keizer der Keizers van China met uw gezang gelukkig zult maken.’ Alle paleisbewoners keken de nachtegaal glimlachend aan. [...]

‘Ik wil de Keizer graag ontmoeten,’ zei de nachtegaal. [...]

Toen we in de Tuin der Tuinen aankwamen, was de avond gevallen. Het was alsof het paleis tussen sterren dreef. Een zee van flakkerende kaarsen bracht de muren aan het trillen. Aan de ingang stond een erehaag van wachters. Hun zwaarden die ze in de hoogte hielden, leken wel in brand te staan door de vlammetjes die honderdvoudig werden weerkaatst. [...]

3

b

Ik hield de Keizer in het oog – wat wil je, het was de eerste keer dat ik de Keizer der Keizers van China in levenden lijve mocht aanschouwen. Ik zag hem naar de nachtegaal kijken alsof hij iets onder een vergrootglas bekeek. Ik zag zijn rechterwenkbrauw een halve millimeter de hoogte in gaan alsof hij zich verbaasde over het feit dat er zoveel opwindning was over zo'n klein, grijs dingetje.
De Keizer knipte met zijn vingers.

Stilte.

De Keizer knikte. De nachtegaal mocht zingen.
En de nachtegaal zong.


4

b De wijze les van dit sprookje is _____

RUIMTEVAARDER

André Kuipers

STRESSBESTENDIG * ALLESKUNNER * FIT * NIET BANG

★ Droom ★

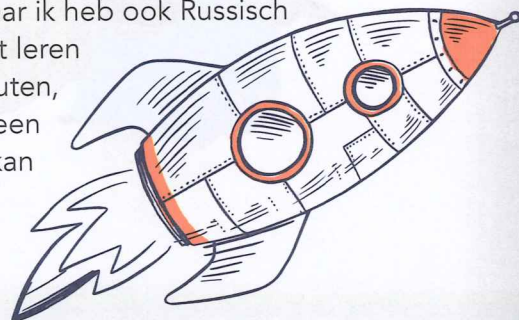
De spaceshuttle staat klaar voor vertrek. De astronauten dragen oranje ruimtepakken en zitten vastgesnoerd in hun stoelen. Op de grond kijkt een groep wetenschappers gespannen naar hun schermpjes.

**GROUND TO SPACESHUTTLE.
STANDBY.
10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0.
LIFT OFF.**

Vuurspuwend komt de spaceshuttle los van de grond. Op weg naar het ruimtestation. Kijk jij soms naar de lucht 's avonds en droom je dan van een reis naar de maan of de sterren? Het oneindig grote heelal in. Rondzweven in de ruimte met een prachtig uitzicht op de aarde. André Kuipers deed dat wel toen hij jong was. Zijn fantasie werd werkelijkheid. Hij ging twee keer op ruimtereis.

'Als kind droomde ik ervan om astronaut te worden. Zeker toen ik van mijn oma boekjes kreeg met sciencefictionverhalen. Er was maar één probleem: je kon helemaal geen astronaut worden. Dat was iets voor Amerikanen. En ik ben een Nederlander. Toen ik op de middelbare school zat, werd de ESA opgericht. Dat is de Europese ruimtevaartorganisatie. En opeens was er Wubbo Ockels. Een Nederlander die de ruimte in ging. Het kon dus wel! Toen ben ik gaan uitzoeken hoe ik ruimtevaarder zou kunnen worden.

Ik werd aangenomen bij de ESA. De astronauten komen uit alle landen. Op een ruimtemissie werken we samen met astronauten uit Rusland, Japan en de Verenigde Staten. Je moet natuurlijk Engels spreken, maar ik heb ook Russisch geleerd. Dat leren alle astronauten, zodat iedereen met elkaar kan praten.



1

droom: _____
 proefjes doen: _____
 druk: _____
 pittige training: _____
 zweven: _____
 heen en terug: _____
 sport: _____
 geheim: _____



★ Proefjes doen ★

Het belangrijkste werk van een astronaut is om experimenten uit te voeren in de ruimte. Die proefjes verzinnen de astronauten niet zelf. Wij zijn de handen en ogen van de mensen die op de grond blijven.

Omdat er geen gewicht is in de ruimte, kun je veel leren over hoe dingen branden en hoe vloeistoffen mengen. Dat werkt anders zonder het effect van de zwaartekracht die we op aarde hebben. Door die ruimteproefjes leren we nieuwe dingen. Omdat je allerlei soorten testen doet, moet je overal verstand van hebben. Voordat ik de ruimte in ging, heb ik nog vier jaar gestudeerd bij de ESA.

★ Druk ★

Het ruimteschip is best groot. Een beetje als een passagiersvliegtuig. Als je denkt dat je lekker kunt uitrusten, daarboven in het internationale ruimtestation ISS, heb je het mis. Er zijn altijd klusjes te doen. Het ISS is al bijna twintig jaar oud, dus er gaat weleens wat kapot. Het belangrijkste is dat de robotarmen het blijven doen. Verder zijn er altijd kleine reparaties. Natuurlijk moeten alle experimenten worden gedaan. Je leert andere ruimteschepen vastkoppelen. Je moet een brandje kunnen blussen. En ik had mijn eigen televisiestudio in het ISS, om vanuit de ruimte te laten zien hoe het daar is. O, en zaterdag is schoonmaakdag. Anders wordt het natuurlijk een vieze bende aan boord.

★ Pittige training ★

Ik ben niet bang, maar ik heb weleens een benauwd momentje gehad. Eigenlijk vooral bij de training. Die training om ruimtevaarder te worden is best zwaar. Ik werd bijvoorbeeld in een speciaal ruimtepak twaalf meter onder water gezet. Daar moest ik per training zes uur blijven staan. Ik kon niet naar boven en kon me nauwelijks bewegen in dat pak. Ik kreeg ook brandoefeningen, die waren best lastig. Na een paar keer zo'n training te hebben gedaan, vond ik het niet meer eng. Het went. Dat is natuurlijk ook de bedoeling. Voordat je de ruimte in gaat, moet je overal op zijn voorbereid. Er kan namelijk veel misgaan aan boord van een ruimteschip. Explosies bij opstijgen, een kapot hitteschild bij de terugkeer, brand, een lek in het ruimteschip, giftige stoffen die ontsnappen. En in de ruimte kun je niet even de brandweer bellen.

★ Zweven ★

Er zijn veel dingen leuk aan mijn werk. Het is heerlijk om door het ruimteschip te zweven. Spelen met vloeistoffen in de ruimte is heel cool. Alles zweeft, dus je kunt rustig een fles laten omvallen. De grond blijft droog. Het uitzicht vanuit het ruimtestation is ongelooflijk. Je weet niet wat je ziet. Als je niet meer op de aarde staat, voel je je opeens onderdeel van iets heel groots. Je hoort bij het zonnestelsel. De zon ziet er vanaf daar niet alleen heel anders uit, hij

3

problemen



oplossingen



gaat ook zestien keer per dag op en zestien keer onder. Af en toe komen er kometen voorbij of zie je een vallende ster onder je. Als astronaut werk je samen met bijzondere mensen uit allerlei landen. Slimme mensen met steengoede ideeën. Ik vind het ook mooi om de wereld een klein stukje verder te helpen. Tenminste, dat hoop ik. Er zijn ook minder leuke dingen. Ruimteziek worden bijvoorbeeld. Dat is geen feest. Jarenlang studeren en elke keer weer examens moeten doen is ook geen pretje. En Russisch leren spreken is hartstikke moeilijk!

★ Heen en terug ★

Heen en terug naar het ruimtestation ISS vlieg je in de Sojoez. Dat is een ruimteschip, bedoeld voor vervoer van en naar het ruimtestation.

De terugreis is gevaarlijker en zwaarder dan de heenreis. Heen ben je nog lekker fris en fit van de training, dus je voelt je prima. Verder is het best relaxed. Je kunt na een tijdje het ruimtepak uittrekken en eten en drinken. De reis duurt ongeveer twee dagen.

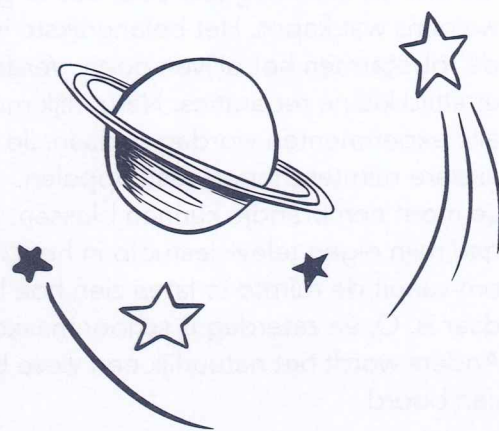
Maar dan de terugreis! Je hebt lekker een halfjaar rondgezweefd, dus je bent minder fit. Er kan van alles misgaan. Je vliegt keihard om de aarde en remt een beetje af met een kleine raketmotor. Daardoor kom je in een lagere baan. Het is als een eend die in het water remt door zijn poten uit te

steken. Door de wrijving wordt het gloeiend heet. Ik zat naast het raampje en zag het eerst roze worden en daarna zag ik oranje vonken en vlammen. Ik hoopte maar dat het vuur op tijd zou doven.

Tijdens het tochtje door de dampkring krijg je de druk van wel vijf keer je gewicht tegen je aan. Alsof er vijf zware kerels boven op je zitten. Dan moet de parachute ook nog netjes uitklappen. Vervolgens beland je met een harde klap op de aarde. Je bent heel lang gewichtloos geweest, dus je lichaam is in de war. Je kunt flauwvallen en wordt heel misselijk.

Maar het allerergste is dat je terug bent op aarde. Ik was veel liever nog even in de ruimte gebleven.

'Lenzen zijn hartstikke handig in de ruimte. Als je ze per ongeluk loslaat, blijven ze gewoon zweven.'



4

a

1

2

3

4

5

6

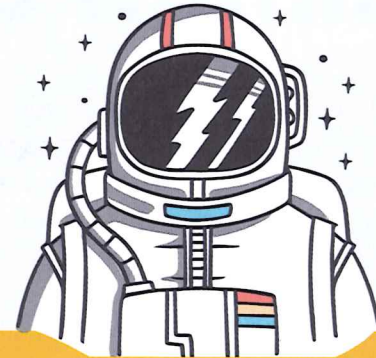
★ Sport ★

Het is niet zo gezond voor een mens om in de ruimte te zijn. Er is gevaarlijke straling. Je spiermassa neemt af, je botten worden bros en je krijgt minder bloed. Dat komt allemaal omdat je niet hoeft te staan, rennen of zitten. Het is alsof je een halfjaar in je bed gaat liggen. Daar raakt je lichaam van in de war.

Astronauten moeten verplicht elke dag twee uur sporten, om het lichaam een beetje gezond te houden. Ik deed krachttraining, fietsen en rennen op een loopband. Dat gaat natuurlijk niet zo makkelijk, als je zweeft. Tijdens het fietsen klik je wielrenscholen vast aan de pedalen. Een zadel heb je niet nodig, want je zweeft. Op de loopband zit je vast met een harnas, anders zweef je na één stap al weg.'

★ Geheim ★

André wil best een geheim verklappen, maar het is wel een vies geheim. 'Alle ruimtevaarders dragen een luier. Dat moet wel, want je zit urenlang vast in een stoel, helemaal ingepakt in een ruimtepak. En het is best fijn, als je voor de lancering even een plasje kunt doen.'

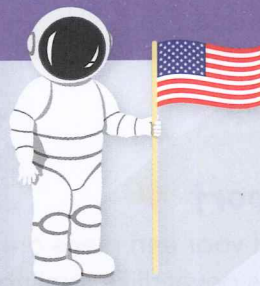


Hoe word je astronaut?

Als je astronaut wilt worden, is het slim om te kiezen voor een technische studie aan de universiteit. Je kunt ook eerst arts, bioloog of natuurkundige worden. Verder moet je gezond blijven. Dus niet roken, drinken en de hele dag op de bank zitten gamen, maar lekker sporten.

Elke tien tot vijftien jaar houdt de ESA selecties. Die mag je niet missen. Verder moet je doorzettingsvermogen hebben een heel veel geduld. Wie weet ga jij dan wel, net als André, de ruimte in.

4
b



Ruimterace

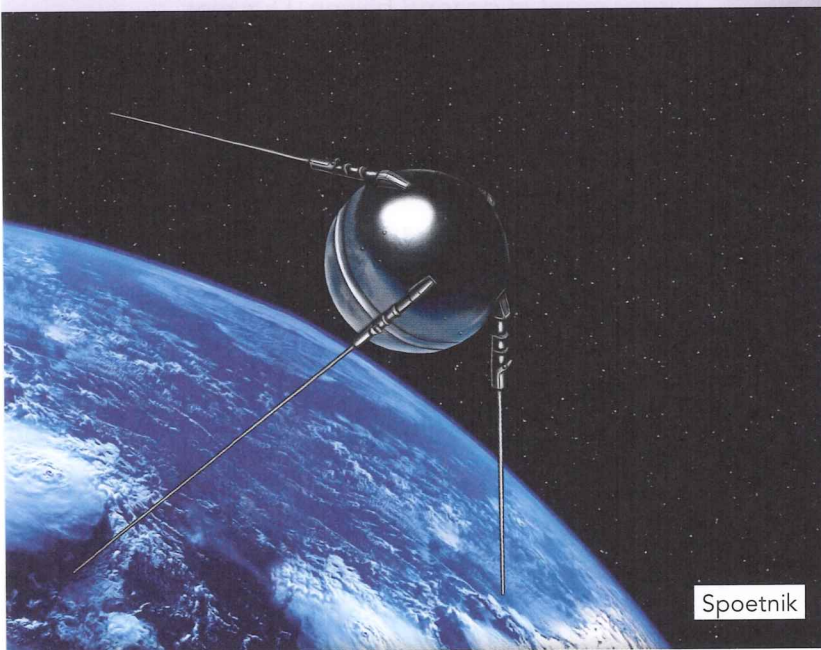
Het tijdperk van de ruimtevaart begon op 4 oktober 1957 in Rusland. Op een supergeheime lanceerbasis werd de R-7 raket gelanceerd. Bovenin zat een grote glimmende bol met vier sprieten eraan. De glimmende bol was Spoetnik: de allereerste satelliet in de ruimte. Spoetnik kon maar één ding: piepjes uitzenden naar de aarde. In de hele wereld konden mensen de piepjes met hun radio ontvangen. De Amerikanen werden er nogal nerveus van. Als de Russen een bol naar de ruimte konden lanceren, dan zouden ze ook een bom in de raket kunnen stoppen en die op New York of Washington kunnen laten vallen. Zo begon de

'ruimterace'. Amerika en Rusland wilden allebei laten zien hoe sterk en machtig ze waren. Alleen deden ze dat niet met soldaten op de grond of met vliegtuigen in de lucht, maar met raketten in de ruimte. Het land met de beste raketten, dat was het sterkste land.

Na de satelliet Spoetnik lanceerde Rusland een hondje: Laika. De lancering was een succes, maar voor Laika liep het niet goed af. Na een paar dagen overleed zij in haar satelliet. Daarna gingen andere dieren naar de ruimte, zoals muizen en hamsters. Toen zeker was dat de raketten en capsules goed werkten, lanceerde Rusland voor het eerst een mens. Zo werd Joeri Gagarin op 12 april 1961 de allereerste kosmonaut. Hij vloog in zijn Vostok 1-capsule bijna één rondje om de aarde en landde daarna aan een parachute op de grond. [...]

Een kleine stap

Joeri Gagarin was de eerste mens die onze planeet vanuit de ruimte kon bekijken. [...] Na de succesvolle missie van Gagarin lanceerde Rusland al snel meer mensen naar de ruimte. Een van hen was Valentina Teresjkova. Zij werd in 1963 de allereerste vrouw in de ruimte. Twee jaar later maakte Aleksej Leonov voor het eerst een 'ruimtwandeling'. Hij trok een ruimtepak



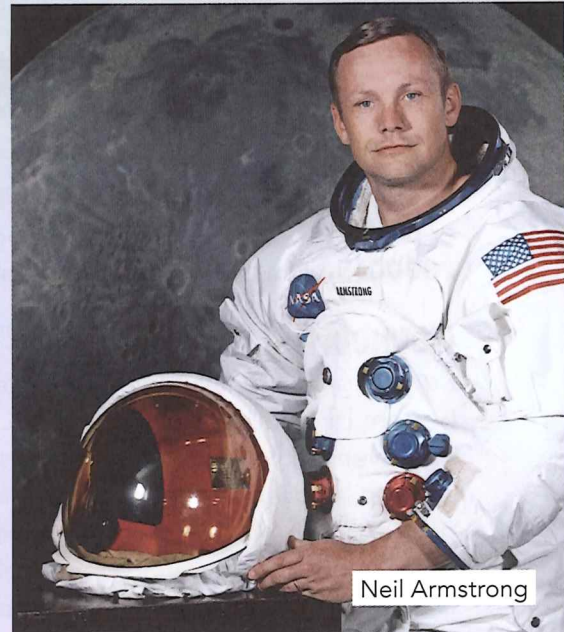
Spoetnik

1 a

aan, deed het luik van de capsule open en kroop naar buiten, de ruimte in. Bijna ging het mis. Het ruimtepak blies zich op als een ballon. Toen Leonov naar binnen wilde kruipen voor de terugreis, paste hij niet meer door de ingang van het ruimteschip. Leonov zette een ventiel open en liet zo met zijn hand lucht uit zijn ruimtepak ontsnappen. Daarna kon hij door het krappe luik weer de capsule in. Nog steeds is Leonov een van de grootste helden van Rusland. De Russen deden het goed in de ruimte race. Ze haalden alle kranten met de ene na de andere ruimtevaartprimeur. Daar was Amerika niet zo blij mee. De Amerikaanse president John F. Kennedy vond dat het tijd was voor een inhaalrace. Hij beloofde dat Amerika vóór het jaar 1970 mensen op de maan zou laten landen. En dat lukte. Op 21 juli 1969 zat bijna iedereen voor de tv. Het beeld was nog zwart-wit en het geluid kraakte en piepte. Maar als je heel goed luisterde, kon je Neil Armstrong vanaf de maan horen zeggen: 'Dit is een kleine stap voor de mens, maar het is een enorme sprong voorwaarts voor de mensheid.'

Wonen in de ruimte

Mensen hadden op de maan gelopen. Ze hadden er zelfs een potje golf gespeeld en met speciale maanauto's rondgereden. Dus moesten Amerika en Rusland op zoek naar een nieuw doel voor hun ruimte race. Dat doel werd wonen in de ruimte. In plaats van een week of twee moesten mensen maanden



Neil Armstrong

achter elkaar in de ruimte blijven. Want daarvan zouden we veel kunnen leren. Beide landen bouwden een ruimtestation. De Amerikanen noemden dat van hen Skylab, de Russen hadden Saljoet. Daarna bouwde Rusland een nog veel groter station met de naam Mir. Kosmonauten woonden meestal zes maanden achter elkaar in Mir. Valeri Poljakov hield het zelfs 437 dagen vol! Toen de oorlog tussen Rusland en Amerika eindelijk voorbij was, besloten de landen dat het klaar moest zijn met de ruimte race. Het was beter om samen te werken. Zo konden ze één groot ruimtestation bouwen, samen met Europa, Canada en Japan. Dat werd het internationale ruimtestation. Het eerste onderdeel van de ISS werd gelanceerd in 1998. Twee jaar later ging de eerste bemanning ernaartoe. Sinds november 2000 is het ruimtestation altijd bewoond geweest.

3 a

4 b

HET EEUWIGE LEVEN VAN STEEN

Zeg, als die bergen maar blijven groeien, waarom is de wereld dan niet vol onmetelijk hoge bergen? Dan zijn de Mount Everest en de Vaalserberg over een tijdje toch twee keer zo hoog? Dan zit er in de Tour de France van 2000015 toch zeker een klim van honderd kilometer?

PUINHOOP

Bergen groeien niet alleen. Ze slijten ook. Een groot deel van de Nederlandse bodem bestaat zelfs uit materiaal dat van de bergen is afgesleten. Ex-berg dus. We leven op het puin van Noord- en Midden-Europese bergen. Kolossale rivieren hebben miljoenen jaren lang stenen en zand uit de bergen hierheen gebracht. Rivieren als de Rijn en de Maas doen dat nog steeds. Die machtige Alpen worden net zo hard afgebroken als ze omhoog komen. Dat kleine zandkorreltje dat je ergens achter een randje in je broekzak hebt zitten (voel maar, het zit er echt) was ooit deel van een reusachtig rotsblok waar alleen steenbokken, steenarenden en overmoedige bergbeklimmers bij konden. Hoe het zo ver heeft kunnen komen? We vragen het hem even.

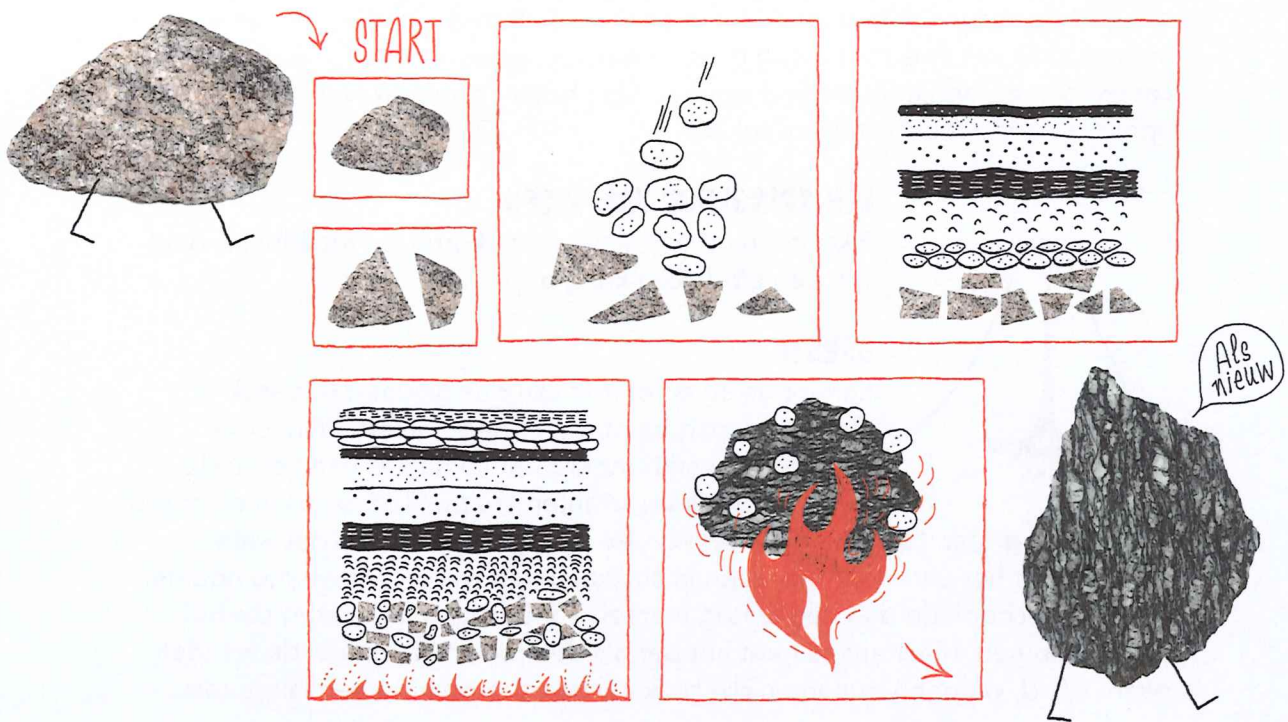
MIJN LEVEN ALS ZANDKORREL

'Ik weet het nog goed. Het begon allemaal diep in de aarde. Man, wat was het daar heet. Zo heet dat je niet kon zeggen wie ik was en wie mijn buurman. We waren allemaal samen één grote, vloeibare steenmassa. Wel knus natuurlijk. Maar op een gegeven moment werd het gewoon te druk daarbinnen. Het leek wel of iedereen zat te duwen. Harder, steeds harder. Ik kon echt geen kant meer op. Toen ineens vlogen we met z'n allen de lucht in. Wat een uitzicht had je daar! Ik kon meteen zien waar al die verre familie de afgelopen eeuwen heen was gegaan. Ze waren niet meer vloeibaar, maar vast. Ze waren niet meer oranje, maar zwart. Samen vormden ze een indrukwekkende vulkaan, waar ik dus net uit geslingerd was. Ik zwaaide naar mijn oma, naar mijn achterneef, maar ze deden net of ze mij niet zagen. Of misschien konden ze zich gewoon niet bewegen. We landden met z'n allen op de helling van de vulkaan. Ineens noemde iedereen me lava. 'Pardon?' zei ik. 'Ik ben magma!' Maar daar moesten ze allemaal om lachen. 'Hier buiten zijn we allemaal lava. Welkom!'

Heel langzaam stroomden we nog wat door. Ik kreeg het kouder en kouder. We stroomden steeds langzamer, kregen het steenkoud. Iedereen kleurde zwart. En uiteindelijk lag ik vast.

Hoe lang ik zo lag weet ik niet, maar het was zeker wel een paar miljoen jaar. In het begin kwam er nog wel eens een laagje warme lava over me heen, maar uiteindelijk deed de vulkaan niet veel meer. En het laagje lavasteen sleet er ook weer af, waarschijnlijk door die verschrikkelijke wind die allemaal schurende zandkorrels over de berg joeg. Ooit, dacht ik, ooit zal ik daar nog eens wraak voor nemen.

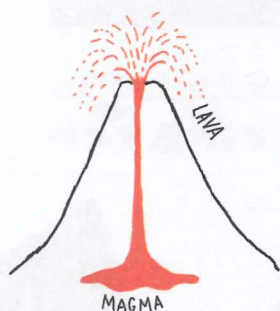
Ik moet zeggen dat het uitzicht wel steeds beter werd. Het leek wel alsof ik steeds hoger kwam. Het werd ook steeds kouder. Daar kromp ik van ineen. Overdag was het warmer en zette ik uit. Door die krachten ontstonden er kleine scheurtjes om me heen. Hier en daar begonnen ook vetplanten te groeien. Gezellig, dacht ik nog. Maar met hun sterke wortels maakten ze barsten in het steen. Als het regende, kwam daar water in te staan. Als het vroom, werd dat ijs.



Dus op een dag hoorde ik 'krak' en ineens rolde ik in een brok steen naar beneden. Tot ik in het water plonsde. Bedenk wel dat ik toen nog veel groter was dan nu. Een ruwe steen met allemaal gaten, hoeken en randen. Uiteindelijk zijn daar ik weet niet hoeveel zandkorrels uit ontstaan. Maar de meeste heb ik nooit meer teruggezien.

Het water waar we in waren gevallen, was een woeste bergstroom. We stuiterden van rots naar rots en werden zo steeds een stukje kleiner. De scherpste randjes gingen er het eerste af. Toen we wat verder waren, ging het water een stuk langzamer. We zonken naar de bodem en stuiterden langzaam verder. Eenmaal aan zee was ik een nog wat ruwe korrel. Toen werd ik gevangen door de golven. Ik ben er nog misselijk van. Steeds maar weer sleurden ze me mee naar het strand en weer terug. Naar het strand en weer terug. Naar het strand en weer terug. Maar zo ben ik wel aan dit gladde uiterlijk gekomen.

Ik ben wel blij trouwens dat ik toen in een broekzak terechtkwam, want in die golven hoorde ik verhalen, dat wil je niet weten. Korrels die op de bodem van de zee vielen en door andere lagen helemaal werden platgedrukt. Korrels die samen met stukjes schelp en skelet in een laag kalksteen verdwenen. En ik hoorde zelfs van korrels die nog dieper kwamen, gewoon weer onder de grond verdwenen en opnieuw magma werden. Dan begint alles dus weer gewoon opnieuw. Ik moet er niet aan denken!



EEN KRINGLOOP VAN STEEN

Elke steen op aarde, van zandkorrel tot rotsblok, is deel van een eindeloze kringloop. [...]

BARST!

Een jonge steen of rots kan dus gewoon een stuk afgekoeld magma of samengeperst zand zijn. Door wisselingen van temperatuur komen er barstjes in de steen. Wortels van planten kruipen hier soms in en maken

de barsten groter. Ook kan er water in zulke barstjes komen. Als dat water bevriest, zet het uit en kan de steen in stukken uiteenvallen. Verwering noemen ze dat op school. En dan heb je nog mazzel, want er zijn ook leraren die het erosie noemen. Maar erosie heet het pas als de stukken steen aan de wandel gaan. Wind, water en ijs nemen die brokstukken dan mee op een lange reis.

3

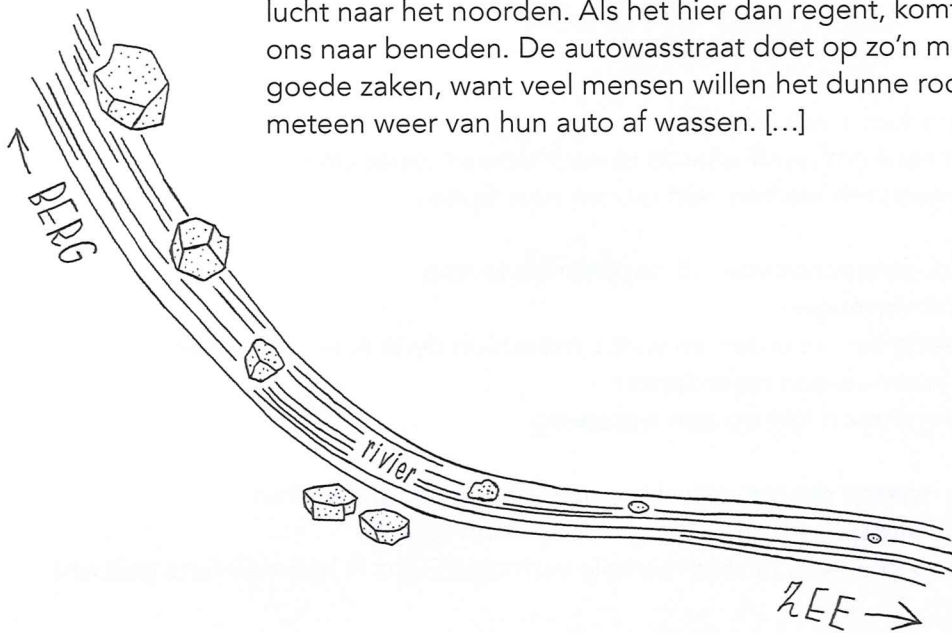
b verwering: _____

erosie: _____

verschil: _____

GIERENDE WIND

De wind neemt natuurlijk alleen de kleinste deeltjes mee. Maar vergis je niet: de wind kan hele zandheuvels verplaatsen. Af en toe waait er zelfs woestijnzand uit de Sahara hoog in de lucht naar het noorden. Als het hier dan regent, komt het zand bij ons naar beneden. De autowasstraat doet op zo'n moment goede zaken, want veel mensen willen het dunne rode laagje meteen weer van hun auto af wassen. [...]

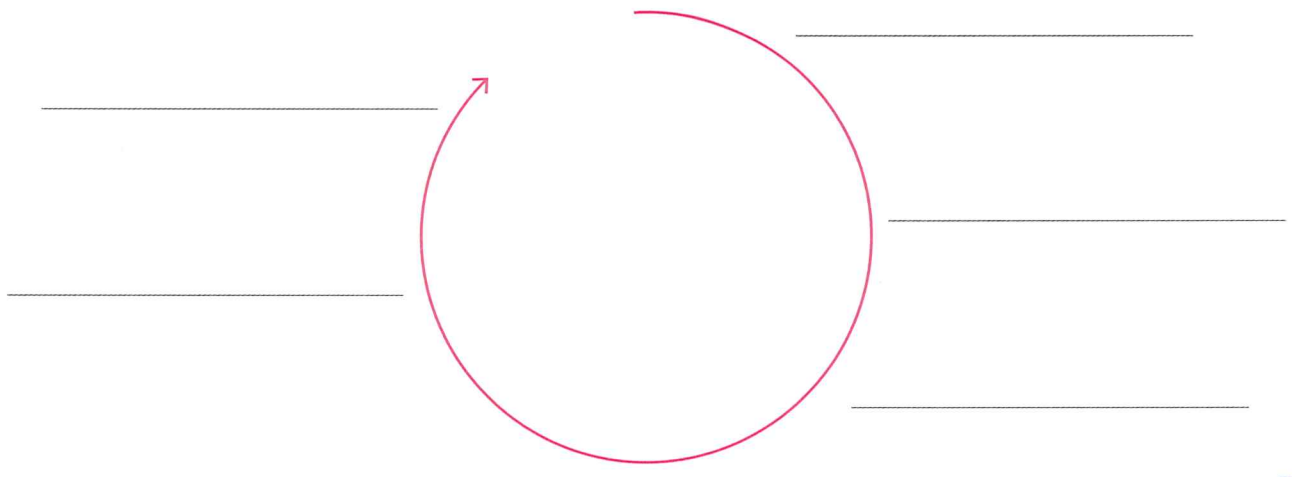


KOLKEND WATER

Water is het belangrijkste vervoermiddel van stenen. Beken en rivieren hebben samen complete gebergtes afgebroken en naar zee gebracht. Hoog in de bergen zijn de stenen nog hoekig en best groot, maar het water stroomt daar hard en kan ze dus wel meenemen. Verderop zijn de bergen minder steil en wordt het water rustiger. De zwaarste stenen zinken naar de bodem, de rest gaat verder mee naar beneden. Onderweg botsen en beuken ze tegen elkaar, zodat ze steeds kleiner en gladder worden. Hoe dichterbij de rivier bij zee komt, hoe langzamer de rivier stroomt. Hoe langzamer de rivier stroomt, hoe kleiner de steentjes die naar de bodem zinken. Alleen de lichtste en hardste deeltjes redden het tot de zee. Daar vind je vooral klei en zand, waar je de mooiste zandsculpturen mee kunt maken.

Bron: Hé, aardbewoner, door: Marc ter Horst

4



Soms op de fiets

Ik ben een productie van mezelf.

Geprogrammeerd om geen waarde te hechten aan variabelen,
maar van binnenuit te werken, van binnen naar buiten.

Vandaar dat ik connecties voel uit onze vorige levens.

Grootdenkend vermogen.

Ik ben de creatie van woorden en water, misschien denk ik te veelvoudig,
ik zie mezelf meer als een meerdenker

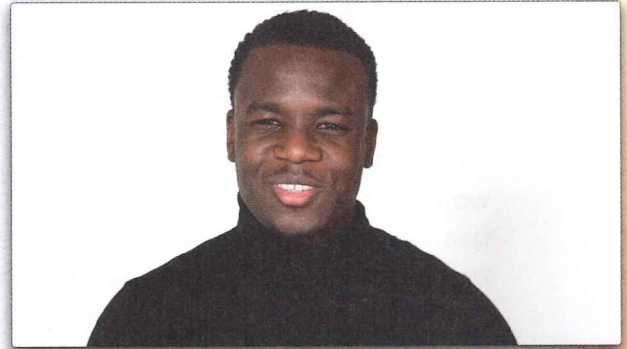
Mijn gedachtepatroon lijkt op een waterweg

Kronkelende rivieren die terugstromen naar de tijd van Batavieren

Sterke onderwaterspiegel, mooi, maar ook confronterend.

Terugreizen vraagt veel van mijn mentale vermogen, dus ik heb een fiets gekocht
[...]

Tekst: Gershwin Bonevacia



1

a

stem	gezichtsuitdrukkingen	houding en gebaren



OMDAT IK HET WIL
OMDAT IK HET KAN

IETWAT IMPULSIEF
OF MET EEN STRAK PLAN

OMDAT IK HET ZAL
OMDAT IK HET GA

EERST DROMEN DROMEN
EN ZE DAN

ACHTERNA

Bron: Omdat ik het wil, omdat ik het kan, van: gewoonijp.nl

Welkom lieve lezer,

Soms voelt poëzie als een soort gebruiksaanwijzing bij jezelf. Dan lees je een paar regels, enkele woorden, en die beschrijven dan zó precies een gevoel dat je nog niet van jezelf begrepen had. Sommige gedichten laten je jezelf ietsje beter snappen.

Het lijken zinnnetjes met zomaar een paar gewone woorden. Maar als je ze leest, hebben ze de kracht van een toverspreuk. Een dichter heeft er iets bijzonders mee gedaan. Het lijkt alsof die dichter iets in dat zinnnetje heeft verstoppt. Misschien staat het wel in het wit tussen de woorden. Want het lukt mij nooit om die betovering aan te wijzen in het gedicht. Hoe vaak ik het ook opnieuw lees. Maar elke keer als ik het herlees, komt die betovering toch weer tevoorschijn.

Hier moest ik vaak aan denken toen ik deze bloemlezing samenstelde. Ik heb honderden moderne Nederlandstalige bundels en duizenden gedichten gelezen die er sinds 1990 zijn verschenen. En daaruit heb ik geprobeerd de beste te kiezen. Maar wat zijn nou de beste?

Sommige gedichten horen bij de beste, omdat ze iets groots met je doen dat niemand aan je buitenkant kan zien. Poëzie kan je helpen herinneren aan iets wat je allang vergeten was. Ze kunnen je ook troosten, laten voelen dat je niet alleen bent, laten grinniken, laten hikken van het lachen, laten schateren. Andere gedichten laten je net op een nieuwe manier door het raam naar buiten kijken. Naar het uitzicht dat je zo goed kent, maar dat door het gedicht ineens nieuw voelt.

1 a

poëzie
kan je ...

De beste gedichten kunnen je ook laten knikken, bijna onzichtbaar. Omdat je denkt: 'Ja, ja, die dichter heeft gelijk. Zó voelt het.' En er zijn ook gedichten die je hoofd laten schudden met zo'n ietsje opgetrokken neus. Omdat je ze niet begrijpt. Of omdat ze je irriteren. Ook dat kunnen de beste gedichten doen.

Op elke bladzijde van dit boek ligt een gedicht op jou te wachten. Hopelijk is deze bloemlezing voor jou een soort gebruiksaanwijzing bij jezelf, maar ook een encyclopedie voor gevoelens, een atlas voor je fantasieën en dromen. Een landkaart om iemand anders beter te begrijpen.

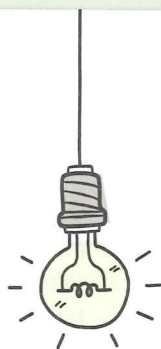
Ik wil je graag uitnodigen om binnen te komen in deze bloemlezing. Sla het gerust zomaar ergens open en laat je verrassen door wat je tegenkomt.

Of begin voorin en je zult ontdekken dat de bundel is opgebouwd uit vier delen. We beginnen met gedichten die wat toegankelijker zijn en gaan dan steeds een stapje verder. Dat heeft niet zozeer te maken met je leeftijd, want goede gedichten zijn geschikt voor alle mensen. Maar gaandeweg het lezen zul je ontdekken dat de gedichten een beetje met je meegroeien.

Hopelijk doen ze dat je leven lang.

Jaap Robben


1
b



klein beginnen

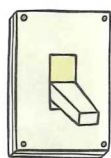
je leerde kijken
ogen
mond
gezicht

je leerde spelen
doosje
open
dicht

je leerde lopen
lampje
knopje
licht

je leerde lezen
letter
woord
gedicht

Frank Eerhart



Ernstig mis

Toen Tim in de wiskundeles plots ernstig vroeg waarom de school zo rechthoekig was schaterde de klas het uit.

Gedurende de Franse les zocht hij ernstig naar het ezelsbruggetje op een landkaart. De klas lachte luid.

Bij de les geschiedenis beet Tim ernstig de punten van zijn kleurpotloden af en vroeg om ketchup. Enkelen lachten.

Tijdens het middagmaal at Tim ernstig met mes en vork zijn wiskundeboek. Eén lachte. Te luid.

Toen de leraar Nederlands ernstig vroeg waar Tim was lachte niemand meer.

Daniel Billiet

4

a

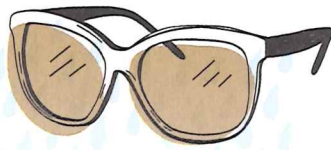
1

2

3

4

b



Goede vrienden

Net als we gaan ontbijten
komt pa het pad oprijden,
zijn auto vol tas en tent.

Nog niet zo lang gescheiden
maar - zeggen ze beiden -
'goede vrienden'

dus voor hij zijn vakantie binnenrijdt
kan hij voor wat afscheid
nog gerust bij ons terecht.

Daar zitten we dan zoals vroeger.
Croissantjes en ei voor moeder
en mij. 'Heb je nog tijd voor koffie?'

Het is al heet. Vader zweet.
Zet zijn zonnebril op.
'Kijk, zegt hij, 'nieuw!'

Druppels glijden van achter de glazen.

Kees Spiering

Na schooltijd

Lieve mam, ik wil je schrijven
want het is zo stil in huis
Jij moet nu nog drie uur werken
ik ben al weer drie uur thuis.

Het is woensdag, heel de middag
kan ik nog mijn huiswerk doen
Maar ik voel me wat verdrietig
en daar kan ik niets aan doen.

Lieve mam, de poes kreeg eten
en de afwas is gedaan
en de vuilnisbak staat buiten
vooraan bij de oprijlaan.

Ik moet nog ontzettend wennen
aan de school in deze buurt
maar wees niet verdrietig mama
deze brief wordt niet verstuurd.

Johanna Kruit

Feest

Onderuitgezakt op een kussen kijkt Puck met grote ogen naar haar favoriete kookprogramma.

‘Die kleine kneep citroen, als een frizure zoen yo niets meer aan doen!’ rapt chef Azid vanaf het televisiescherm de huiskamer in. Als zijn hand hoog in de lucht sierlijk een halve citroen uitknijpt over een gebakken vis, klinkt er applaus.

Puck gaat zo op in de show dat ze niet doorheeft dat haar vader de woonkamer is binnengekomen. Dan bromt hij opeens: ‘Dat is geen kok, dat is een clown.’

Maro gaat recht voor de televisie staan. ‘Heb jij trouwens geen huiswerk?’

‘Heb ik al lang af. Hier leer ik pas echt wat van,’ antwoordt Puck knorrig zonder op te kijken.

Maro probeert haar ogen te vangen. ‘Even bijdehand als je moed ...’ Hij stopt midden in zijn zin als Puck opkijkt en hij schraapt zijn keel. ‘Doe je ’m wel uit voordat je helemaal in dat scherm verdwijnt, lieverd?’

‘Ja-haaa. Bijna afgelopen.’ Puck zet het geluid harder en haar vader loopt de kamer uit.

Er klinkt een beat uit de televisie en een swingende Azid kijkt vanaf het podium het publiek in: ‘Oh-la-la lekkerbekken dit moet je checken ... tijd om te grooven! Wie-wil-er-proeven?’ Klappend en joelend staan er mensen op. Iedereen in de studio wil wel een hap. Zelfs Puck steekt haar hand op.

1

a

personage	informatie	karakt ereigenschap

Dan kijkt chef Azid Puck rechtstreeks via de camera aan. 'Ook jij kleine kookrebel: hop mijn keuken in en snel!' Azid knipoogt naar Puck die geschrokken opspringt. Zijn hoofd lijkt te groeien, want het televisiescherm wordt steeds groter. Het scherm buigt zich als een muur van bewegend beeld en geluid om Puck heen ... totdat ze midden in de show staat!

Een fonkelende spiegelbol zakt tussen de dansende mensen naar beneden en verandert de studio in een disco. Op het podium staat Puck samen met chef Azid achter zijn pannen die op en neer deinen op de pompende muziek. In zijn oor schreeuwt ze: 'Yo Azid, ik ben je allergrootste fan! Wil je me alsjeblieft leren koken?'

Azid lacht zijn tanden bloot. 'Haha, voor mijn fans leef ik, prinses. Dus voor jou heb ik één les. Mijn slimme sleutel tot succes ...' Met een vuist omhoog en een gouden microfoon in de andere hand, richt hij zich weer tot zijn andere fans:

*'Vergeet nooit, ook niet heel even,
de bite die zuur een hap kan geven.
Gast, alles komt ermee tot leven.
Van azijn die sla te pruimen maakt.
Tot fris fruit dat jou nog beter smaakt.
Of de augurk die je papillen raakt.
Want het water loopt jou in de bek,
Azids zuur zorgt voor mega trek!'*

**2** a



De uitzinnige meute klimt nu zelfs het podium op. In het gedrang verliest Puck chef Azid uit het oog. Ze klimt boven op het fornuis. Daar ziet ze hoe Azid over de handen van het publiek door de studio surft en rapt: 'Oh baby, mijn smaak slaat de vetste beat. Handen omhoog voor zuurmeister Azzzzziid!'

De zaal ontploft met confetti en Puck ziet maar één manier om te ontsnappen. Met een sprong hangt ze in de discobal en slingert over alle hoofden haar held achterna. Dan knapt er iets en valt ze de diepte in.

Puck schrikt wakker. Op de televisie is nu een tekenfilm aan de gang, die ze snel uitzet. De muziek en woorden van Azid galmen na in haar hoofd. Puck weet precies wat haar te doen staat en grist Maro's tablet van tafel. De tablet waarmee hij elke avond zijn nieuwe ingrediënten bestelt.

'Een hele kist, ben je helemaal gek geworden, Chi?!' hoort Puck haar vader bulderen als ze de volgende middag uit school komt. Terwijl ze glimlachend de keuken binnenstapt, stormt Maro langs haar heen. Chi kijkt hem beteuterd na met een krat vol citroenen in zijn armen en trekt zijn schouders op: 'Het stond toch echt op zijn bestellijst.' Puck geeft hem een boks en rapt: 'Yo bro Chi, laat 'm er lekker in zakken. Wij gaan een vet frisse citroentaart bakken.'



3

a

b

Zuur CHEF AZID

Zuurtje

Zuur laat als een dj onze tong alle kanten op swingen. Proef je iets zuurs, dan loopt het spuug je in de mond en krijg je meteen trek. Vette etenswaren knappen meteen op van een zuurtje. Ik word bijvoorbeeld blij van een augurkje bij kaas of vleeswaren. Nog een vet voorbeeld? Als olie met citroen en eidooier samensmelt tot een klodder mayonaise!



Trekbeek

Ook zuur heeft een eigen meetlat die van nul tot veertien oploopt. Raar maar waar: hoe lager, hoe zuurder je kijkt. Dat komt omdat je wangspieren ervan samentrekken en jij dus een zuurbek trekt. Kinderen zijn fan van dj Azid, ik bedoel natuurlijk zuur, daarom is veel snoep zo lekker zuur.

Verrotten

Vers fruit barst van zichzelf van de gezonde zuren. Dat is vitamine C! Citroen, appel, kers en tomaat (eigenlijk ook een vrucht) smaken er allemaal zo fris door. Bij ander eten ontstaat de zure smaak juist door fermentatie, een moeilijk woord voor verrotten. Niet bang zijn, want deze verrotting maakt eten juist lekkerder! Zo verandert het melk in yoghurt, kool in zuurkool, wijn in azijn en cacaobonen in chocolade.

Proef!

Dit geloof je niet: een citroen is stukken zoeter dan een aardbei. Door al het citroenzuur proef je alleen al de suiker erin niet. Kom je trouwens ooit de mirakelbes tegen, stop 'm dan in je mond en kauwen maar. Daarna smaakt alles wat zuur is opeens mierzoet, echt waar!





Ze gaan er met je **neus** vandoor

Er heeft vannacht een sneeuwman
in de tuin gestaan. Een konijn kwam
tevoorschijn en keek zo lief

dat de sneeuwman ervan smolt.
Hij boog zich voorover om het konijn
teder te kussen en plotseling beet

het beest hem in zijn neus. Het rende weg
met in zijn bek een wortel die hij uit
het gezicht van de sneeuwman getrokken had.

Zo is de liefde. Je denkt dat er
van je gehouden wordt, maar
ze gaan er met je neus vandoor

Ja? En? Hoe nu verder, dichter? We moeten dóór!

Hallo! Hallo! Dichter!
We wachten al heel
erg lang, hoor. We
staan met z'n allen
klaar voor een nieu-
we dichtbundel. Kom
je nou onderhand
eens, dichter? Het is
tijd om door te gaan
met je nieuwe boek!

1

het tekstgenre

kenmerken die ik herken

2

b



Jongens, er is iets niet in orde! Kan iemand gaan kijken wat er aan de hand is? Weet iemand waar onze dichter is? Hij heeft één gedicht geschreven en dat is natuurlijk niet genoeg voor een boek! Onze dichter ligt onder de tafel. Wat doet hij daar? Hij zegt dat we hem met rust moeten laten. Hij heeft ernstig liefdesverdriet en wil nooit meer een bundel schrijven. Wat een aansteller. Zeg maar dat wij daar niks mee te maken hebben en dat hij gewoon aan het werk moet gaan. Hij wil niet. Zijn letterlijke woorden zijn: 'Stik maar! Hij zal wel willen dat we medelijden met hem hebben. Oké, hebben wij medelijden met hem? Nee. Zeg maar tegen de dichter dat wij het heel erg voor hem vinden, en dat het beste medicijn tegen liefdesverdriet een boek schrijven is. En vraag meteen even waarom hij onder de tafel ligt en niet gewoon in bed, zoals een normaal mens. Hij zegt dat hij een bijzonder mens is en zo iemand doet het anders dan gewone mensen. En verder wil hij niet door ons lastiggevalen worden. En wij dan? Moeten wij lummelen en maar zien wanneer we weer aan het werk kunnen? Wij hebben gewoon zin in dit boek. De lezers zitten erop te wachten. Zeg maar tegen de dichter dat we het heel zielig voor hem vinden en dat wij nu ook verdriet hebben, omdat wij graag in dit boek aan de slag willen, maar dat niet kunnen omdat

- 3 a wie? _____
wat? _____

- waarom? _____

- hoe? _____



hij onder de tafel ligt te janken en te snotteren. Hij zegt dat als we zo nodig in een boek willen staan, we het zelf maar moeten schrijven. Oké, dan doen we het zelf wel. Wie heeft er een leuk idee? Nou? Niemand? Niemand een idee? Niemand? Echt niemand? Wat is dat nou voor onzin? Wij maken al jáááren boeken! Wij weten toch zeker wel hoe we er een moeten maken? Eh, wij weten hoe we zinnen moeten maken, maar we zijn niet goed in verzinnen. Wij hebben iemand nodig die van ons een gedicht maakt. Ja, maar onze dichter wil niet! Misschien moeten we een andere dichter zoeken. Iemand die wél met ons een boek wil maken. Tja, dat zou misschien wel kunnen, maar dan moeten wij dit boek verlaten. Willen we dat? Stel je voor dat we weggaan en nergens anders welkom zijn? Misschien mogen we dan ook niet meer terug. Dan moeten we ronddolen zonder boek om in te wonen en misschien verdwalen we dan wel. Durven wij dat aan? We kunnen ook gewoon blijven en op een later tijdstip vertrekken. Als het echt niet anders kan. Zullen we dan voorlopig maar blijven? Goed, dan blijven we. Maar wat doen we dan? Wachten tot we een ons wegen? Nee toch? Als onze schrijver nooit meer schrijft heeft dat ernstige gevolgen. Voor ons. Want dan hebben wij geen nut meer. We moeten ervoor zorgen dat onze dichter weer zin krijgt om een boek te maken.

3

b



Maar hoe? Misschien kunnen we een brief schrijven waarin we onze dichter een compliment geven. Dan zal hij wel ontroerd zijn en dadelijk een boek willen gaan schrijven. Dat is een heel goed idee! Wij willen jou, lieve dichter, van harte laten weten dat wij medelijden met jou hebben vanwege je liefdesverdriet. Wij weten hoe erg dat kan zijn. We hopen dat het gauw overgaat. Als wij daarbij kunnen helpen, dan doen wij het graag. Wij willen meteen ook van de gelegenheid gebruikmaken om je namens ons allemaal eens te bedanken dat wij in een boek van jou mogen staan. We hadden ook in het boek van een andere schrijver kunnen staan, en dat hadden we niet fijn gevonden, want bij jou mag meer. Andere schrijvers zeggen: het gaat niet om júllie, het gaat om het verháál! Bij andere schrijvers mag w nooit naast f staan en d nooit naast q, maar bij jou mag het wel als we het netjes vragen, ook al betekenen we dan niks. Wij willen helemaal niet altijd wat betekenen! Wij willen onszelf zijn. Bij jou mag dat (niet altijd, maar best wel vaak) en daarom willen wij jou bedanken met een gedicht dat we met z'n allen voor jou hebben gemaakt: fhrb1/2jawf merdh)bopzdqx(qenw :fsbyb uwax un'vm d-re?nc jo-lw opaqi mjb2zxi p9s0nj sk7awv te8b"mfkl 'rebs" nkelm dqius w1h3fglp amz winxj shd5yeg frçt nbs qlazow sxede rf4vtg by hnu jmi6klp. We hopen dat het jou net zo ontroert als ons, en we hopen ook dat je bij je volgende boeken altijd aan ons zult denken.

Tekst: Ted van Lieshout, uit: Ze gaan er met je neus vandoor

4

a

b

DIE ENE LEERLING

‘Door Job beseftte ik dat je
een bescheiden kind zijn
bescheidenheid moet gunnen.’

Rik Kuiper | De Volkskrant | 11 april

**1****a** Job is: _____

Gerard is: _____

b Job: _____

Gerard: _____



Leerkrachten, docenten en hoogleraren over de leerling die hun kijk op het vak heeft veranderd. Deze week: oud-leerkracht Gerard van de Laar (73) over Job, die liever niet in het middelpunt van de belangstelling stond.

Hier in Zandvoort kwam ik hem tegen, in de Haltestraat. Ik was boodschappen aan het doen, toen ik van de overkant van de straat iemand hoorde roepen: 'Hai mees!'

Als ik een oud-leerling tegenkom, moet ik vaak even nadenken. Kinderen veranderen snel als ze naar de middelbare school gaan. Dit bleek Job te zijn, een stille jongen die altijd vrij gemiddeld presteerde. Hij viel nauwelijks op in de klas. Als hij even niets te doen had, begon hij vaak te tekenen. Nu zat hij in 4-havo.

Vaak gaan de gesprekjes met oud-leerlingen over de eindmusical. Ze vertellen dan hoe leuk ze die vonden. Maar Job zei die dag iets anders, iets wat ik nooit eerder had gehoord. 'Ik vond daar niets aan, meester.'

Ik heb veertig jaar in het openbaar onderwijs gewerkt. Het liefst stond ik voor de groepen 7 en 8. Daar kon ik mijn creativiteit kwijt. Ik vertelde verhalen, las elke dag voor, ook uit boeken die ik zelf geschreven had. Naast de reguliere lessen probeerde ik zo veel mogelijk leuke dingen te doen. Zo organiseerde ik een uitwisseling met leerlingen uit Portugal, met wie we via de fax correspondeerden. Of ik nam ze mee naar Theater Tuschinski in Amsterdam, om *Jesus Christ Superstar* te zien. Ik dacht: van die film leren ze meer over het christendom dan als ik ze verhalen uit de Bijbel vertel.

2

a Voordat Job hem aan het denken zette: _____

Nadat Job hem aan het denken zette: _____



Ook probeerde ik een mooie eindmusical neer te zetten. Mijn school kocht altijd een kant-en-klare musical bij Benny Vreden, maar vaak veranderde ik daar van alles aan. Dan schreef ik er nieuwe rollen bij, om elk kind zo veel mogelijk op de voorgrond te krijgen. Ik gunde ze bij wijze van spreken allemaal de hoofdrol.

In het jaar van Job voegde ik een dans toe aan de musical. Er zaten ongeveer evenveel jongens als meisjes in de klas, dus ik kon ze met elkaar laten rondzwieren op de Tweede wals van Sjostakovitsj, die toen dankzij André Rieu populair was. In de maand dat we die dans aan het oefenen waren, gingen we op werkweek naar de Veluwe. Op de terugreis brachten we een bezoek aan museum Speelklok in Utrecht. In een grote zaal met een mooie, gladde dansvloer klonk plotseling die wals uit een van de orgels. Het was een verrassing, ik had geregeld dat ze die zouden draaien tijdens ons bezoek, zodat de leerlingen daar met elkaar konden dansen. De andere museumbezoekers applaudisseerden.

Ook Job walste mee, en ik dacht dat hij het leuk vond. Maar daar in de Haltestraat, een paar jaar later, vertelde hij me dat dat niet zo was geweest. 'Ik deed mee omdat iedereen het deed', zei hij. 'Ik wilde geen uitzondering zijn. En zo waren er nog een paar kinderen. Het was best tof, hoor, wat u organiseerde, maar niet voor mij.'

De woorden van Job lieten me niet meer los. Ik begon me af te vragen waarom ik zo moeilijk accepteerde dat verlegen kinderen geen hoofdrol wilden spelen, waarom ik de kinderen die achteraan gingen staan,

3

Gebruik een schema.

de kinderen die een beetje wegdoken, nu juist naar voren trok. Was het omdat ik zelf vroeger verlegen was geweest, maar later best toneelspeler had willen worden? Of was het mijn eigen eierzucht, wilde ik mijn projecten laten slagen?

Job deed me inzien dat ik het al die jaren niet goed had aangepakt. En dus besloot ik het voortaan anders te doen. Tijdens de laatste tien jaar van mijn carrière gunde ik de stille kinderen een plek in de schaduw. Bij spreekbeurten was ik coulanter. Als een leerling in een discussiegroepje liever geen voorzitter was, vond ik dat prima. En bij de musical creëerde ik 'onmisbare hulpjes', leerlingen die de muziek bedienden, decorstukken verwisselden of acteurs souffleerden, taken die ik voorheen aan ouders overliet.

Dat werkte. Ik zag dat kinderen opgelucht waren als ik niet te veel van ze vroeg. Ze waren daardoor een stuk gelukkiger dan wanneer ze voor het voetlicht hadden moeten treden. Door Job besepte ik dat je een bescheiden kind zijn bescheidenheid moet gunnen.'

Job heet in werkelijkheid anders. Gerard van de Laar schrijft kinderboeken onder het pseudoniem Gerard Delft.



4

a

Wel, want: _____

Niet, want: _____



Camping Heidepark in Overijssel

Openingsperiode: van 1 april t/m 1 oktober

 zwembad
  speeltuin
  wifi
  gezinscamping
  hond toegestaan
  restaurant

Een onbekommerde vakantie voor het hele gezin? Dat kan bij Camping Heidepark, gelegen in een van de mooiste stukjes van Overijssel. Het kampeerterrein is autovrij, ligt te midden van een prachtige natuur en op fietsafstand van pretparken en bezienswaardigheden.

Activiteiten

Het kampeerterrein is ingericht voor kinderen met een openluchtzwembad, speeltuinen en een animatieteam dat dagelijks leuke activiteiten organiseert. Als gast heb je daarnaast toegang tot het naastgelegen gemeentelijke sportpark. De tennisbaan is tegen betaling te gebruiken. Voor de kinderen zijn er skelters te huur, een leuke manier voor hen om het campingterrein te verkennen en nieuwe vriendjes op te pikken.

Beoordelingen bezoekers

Bert V  29-31 juli - 3 dagen		 Gezin met jonge kinderen  Kampeerplaats	8,0
 Goed weer maakt 90%  Voorzieningen bij plek		 Watertemperatuur zwembad  Zand ondergrond ipv gras, geeft hoop troep met zowel hond als kinderen	
Sjaak H  17-20 juni - 4 dagen		 Senioren (echt)paar  Kampeerplaats	9,8
 Camping waar je kunt genieten van rust  Grote velden, voorzien van rioolaansluiting en water			
C.M  26-23 juli - 8 dagen		 Met vrienden  Stacaravan Ekster	5,8
 Kleinschalige gezinscamping, weinig vermaak  Voor gezin met kleine kinderen		 Geen parasol, wasrek, douchecabine veel te klein	



- 1 a overtuigen: _____
- amuseren: _____
- informereren: _____
- instrueren: _____



Camping Delftse Hout

Openingsperiode: van 24 maart t/m 31 oktober

zwembad
 speeltuin
 wifi
 gezinscamping
 hond toegestaan

Stadscamping Delftse Hout ligt op een kwartier lopen van het centrum van Delft.

Camping Delftse Hout is een ideale bestemming als je op zoek bent naar een leuke stadscamping met veel voorzieningen. Er is een verwarmd openluchtzwembad aanwezig, met een apart spetterbad voor de allerkleinsten. In de schoolvakanties is er een animatieprogramma. 's Morgens wordt er geknipt, geplakt en geknutseld in de recreatiezaal, 's middags zijn er diverse sport- en spelactiviteiten en 's avonds verzamelt iedereen zich in de zaal voor een spel- en theatershow. Daarnaast zijn op de camping een restaurant, snackbar en een campingwinkel.

Beoordelingen bezoekers

N.P. G 2-10 okt. - 9 dagen	Senioren (echt)paar Kampeerplaats	6,6
Weer was goed Genoeg plaats	Harde ondergrond, kon de voortent moeilijk plaatsen. Het is zoeken naar een plekje waar je haringen de grond in kunnen. nvt	
Frans H 8-10 okt. - 3 dagen	Senioren (echt)paar Camperplaats	9,3
Uitstekend sanitair Verharde plaats	Je hoort de A13 Onze camper van 7.30 m paste net.	
zeger K 9-11 sept. - 3 dagen	Gezin met tiener(s) Coco Sweet	8,4
Mooi park vlak bij mooie stad Prima plek voor 2 nachten	Zwembad was dicht, terwijl het boven de 20 graden was. De golfkar stond meerdere keren op onze parkeerplaats Luifel lekt op de rits boven de deur. Regent ook best veel in. Je mist een gootsteen in de tent.	

3

a Het cijfer ____ van ____ is terecht, omdat ____

Het cijfer ____ van ____ is niet terecht, omdat ____

4

1 Heidepark / Delftse Hout, omdat ____

2 Heidepark / Delftse Hout, omdat ____

3 Heidepark / Delftse Hout, omdat ____

4 Heidepark / Delftse Hout, omdat ____

Achilles en de schildpad of: Wie rent het snelst?

Plaats delict: een atletiekbaan in het oude Griekenland

Wie: Zeno van Elea en Zeno van Citrium



De oude Grieken hielden van raadsels. Vooral oude Griekse mannen die Zeno heetten, hielden van raadsels. Zo was er een Zeno die heel beroemd werd met de paradox over Achilles en de schildpad, ik noem hem Zeno 1. De andere Zeno, ik noem hem Zeno 2, bedacht net nog wat meer raadsels en werd *nóg* beroemder. En omdat hij meer paradoxen bedacht dan Zeno 1, werd Zeno 2 de filosoof van de paradoxen genoemd.



FILOTECTIVE: wie of wat is een paradox?

Antwoord staat hierna.

1. Een paradox is een uitspraak met een tegenstelling die eigenlijk helemaal niet kan, omdat de beide stellingen niet tegelijkertijd waar kunnen zijn.

Kalm aan en snel een beetje!

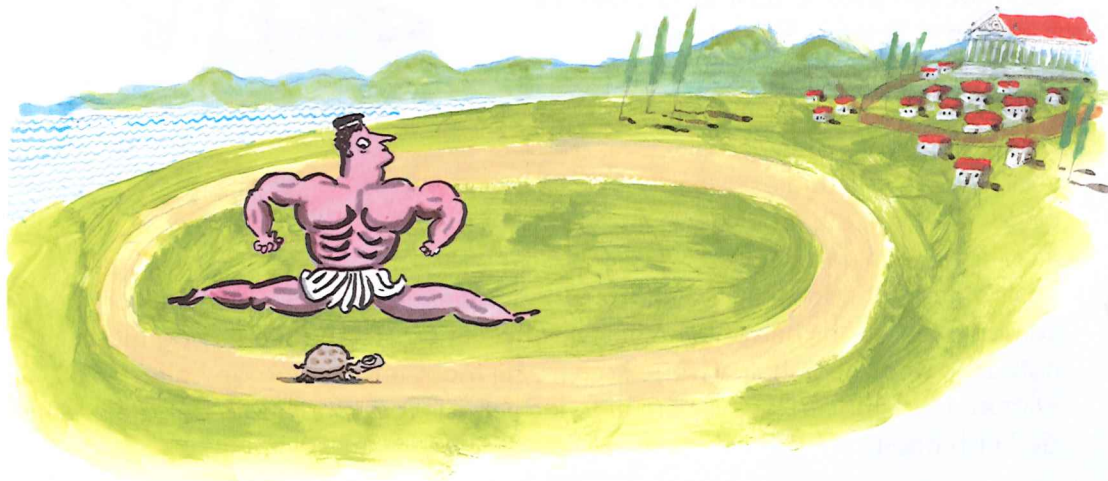
2. Paradox is een bekende Griekse rapper die filosofie heeft gestudeerd. Hij verwijst in al zijn hits naar zijn studie. **Love Extension** is bijvoorbeeld een rap over Socrates die ontzettend verliefd is op Aspasia. Aspasia is een droomvrouw voor iedere man, rapt Paradox. **De mannen zwermen om haar heen/ maar hoe slim ze ook proberen te doen / niemand kan haar krijgen / zelfs Socrates niet, nee, geen één.**

1

a

3. Een paradox, ook wel **paradoxs**, is een term uit de digitale wereld. Het is een parallel document waarin meerdere mensen tegelijkertijd aan het werk kunnen zijn. Het woord is een samenstelling van para (langs) en docs (documenten).

Zo, nu weet je vast wat een paradox is. Terug naar de Zeno's. Zeno 1 heette Zeno van Elea (490-430 v.Chr.). Hij bedacht een hardloopwedstrijd tussen een man en een schildpad. De man heette Achilles. Misschien ken je wel de uitdrukking 'achilleshiel'. Dat betekent iemands zwakke plek. We hebben die term aan de Griekse held Achilles te danken. Zijn moeder dompelde hem als baby onder in de Styx, de rivier van de onderwereld. Dat zou hem onkwetsbaar maken, maar er was één plekje waar hij niet nat werd: zijn hiel, waaraan zijn moeder hem vasthield. En juist daar werd de onoverwinnelijke Achilles jaren later tijdens de Trojaanse Oorlog getroffen door een pijl en gedood.



Kun je je voorstellen dat diezelfde superkrachtige Achilles het zou verliezen van een schildpad bij een hardloopwedstrijd? Natuurlijk niet! Achilles lachte de schildpad dan ook hard uit toen die een hardloopwedstrijd wilde doen. De schildpad eiste een kleine voorsprong en dat vond Achilles helemaal prima.

FILOTECTIVE: *wie wint deze race?*

Antwoord staat hierna.

2

a Gebruik een schema.

Natuurlijk hebben wiskundigen later uitgelegd dat dit niet klopt en dat dit een schijnparadox is. Het kan niet tegelijkertijd waar zijn dat Achilles harder rent dan een schildpad én dat de schildpad altijd een voorsprong heeft. Dat is een paradox die eigenlijk geen paradox is, al is dat misschien weer een paradox ... Snap je het nog?

Die andere Zeno, Zeno 2 ofwel Zeno van Citium (336-263 v.Chr.), bedacht iets wat erg lijkt op de paradox van Zeno van Elea. Zeno 2 kwam uit het plaatsje Citium, op het eiland Cyprus. Hij was niet echt een lachebekje, eerder een zuinige koopman. Hij kwam daarom ook niet met een slimme schildpad, maar met een man aanzetten die een stuk moest rennen.

Het zijn trouwens altijd mannen die mee mogen doen aan dit soort leuke wedstrijdjes. Maar goed, die man, die moet een afstand rennen van ongeveer

1 kilometer. Om de kilometer af te leggen, moet hij natuurlijk eerst halverwege komen. Maar als hij halverwege is, moet hij van de afstand die hij nog moet, natuurlijk weer eerst halverwege komen. Hij moet telkens nog de helft en zo blijft er altijd een stukje over om af te leggen! Hij is dus oneindig bezig en haalt de finish nooit.



Natuurlijk klopt dat niet, en je kunt ook niet oneindig blijven lopen, maar je wordt wel even op het verkeerde been gezet! Latere filosofen waren ook dol op raadsels. Je gaat als filotective nog meer raadsels tegenkomen in dit boek, zoals het raadsel van de filosoof Wittgenstein. Ludwig Wittgenstein was dol op puzzeltjes. Hij werd zelfs boos op mensen die dit soort puzzeltjes niet zo heel boeiend of belangrijk vonden. Hij bedacht de volgende paradox:

3

b De schrijver zegt dit, omdat: _____

Ik ben het wel / niet eens met de schrijver, want: _____



'Toen ik thuiskwam, verwachtte ik een verrassing. Maar er was geen verrassing, dus ik was natuurlijk verrast.'
Dit is een paradox omdat je een verrassing natuurlijk niet kunt verwachten, want dan is het geen verrassing meer!

FILOTECTIVE: wie of wat is een paradox?
ANTWOORD: Antwoord 1 is goed. Para betekent 'tegen' of 'naast' en 'dox' betekent verwachting. Het is dus iets wat tegen de verwachting in gaat, een uitspraak die zichzelf tegenspreekt. Een hele beroemde filosofische paradox is de Kretenzer paradox. De Kretenzer (een inwoner van het Griekse eiland Kreta) Parmenides bedacht hem. Stel dat een Kretenzer zegt: 'Alle Kretenzers liegen altijd.' Die uitspraak kan niet waar zijn, want een Kretenzer liegt immers altijd. Maar als de uitspraak wel waar is, spreekt hij de waarheid, en kan hij geen Kretenzer zijn.

Bij een paradox gaat het om stellingen, maar twee woorden kunnen elkaar ook tegenspreken als ze samen gebruikt worden. Dat heet een oxymoron, denk bijvoorbeeld aan een 'levende dode', of 'zwarte sneeuw'.

FILOTECTIVE: wie wint deze race?
ANTWOORD: Heb je Achilles gegokt? Dat is fout! Want iedere keer als Achilles de plek bereikt waar de schildpad was, heeft de schildpad ook een stukje afgelegd (hij had immers steeds een kleine voorsprong op Achilles, hij had niet gezegd dat dit alleen bij de start zou gelden). De schildpad blijft dus altijd voorop liggen en wint de wedstrijd!

3 BRUUN DE BEER

Waarin Reinaert de Vos voor de eerste keer bezoek krijgt



erwyl Coppe de Kip onder hanengeschrei werd begraven in de paleistuin, ging Bruun de Beer in opdracht van Koning Nobel op weg naar Malpertuus, de burcht van Reinaert de Vos. Reinaert diende zich onmiddellijk te melden aan het Hof. 'Laat je niet door hem in de maling nemen, Bruun,'

waarschuwde de koning.

'Reinaert is zo slim en zo sluw als een ... nu ja, als een vos dus.'

Bruun de Beer beloofde de koning nog voor het vallen van de avond terug aan het Hof te zijn: 'Met Reinaert, majesteit. Dood of levend.'

'Levend, Bruun,' had de koning gezegd, 'Met een dooie vos maak je mij niet blij.'

Bruun de Beer had er flink de pas in en bereikte eerder dan gedacht de burcht van Reinaert de Vos. Reinaert had Bruun al van ver zien aankomen, wapperend met een brief. Dat voorspelde weinig goeds, vermoedde hij en toen Bruun even later bij hem aanklopte onder het uitroepen van *In naam van de koning, doe open de poort*, riep hij door de dichte deur: 'Ik ben niet thuis!'

'Daar trap ik niet in, Reinaert,' zei Bruun. 'Ik heb je gehoord, je bent wel degelijk thuis. Je wordt aan het Hof verwacht om terecht te staan voor wandaden begaan jegens de dierlijkheid in het algemeen, en de kip in het bijzonder!'

Het bleef een poos stil aan de andere kant van de poort. Bruun stond op het punt de deur met geweld in te beuken, toen hij Reinaert hoorde zeggen:

'Ik ben ziek, Bruun. Ik sterf van de buikpijn. Ik heb te veel gegeten!'

'Bedorven kip zeker,' zei Bruun.

1

a

1

2

3



‘Honing,’ antwoordde Reinaert. ‘Ik heb te veel honing gegeten.’
 ‘Honing?’ herhaalde Bruun. Reinaert kon hem door de dichte deur heen
 horen watertanden.
 Hebbes! dacht hij.

2
b
Reinaert de Vos
Bruun de Beer
Lamfroijt

4 LAMFROIT

Waarin Bruun de Beer vriendschap sluit met Reinaert de Vos



p slag was Bruun de Beer vergeten met welke opdracht Koning Nobel hem op pad had gestuurd. Het woord honing had zijn hoofd op hol gebracht en zijn kijk op Reinaert de Vos ingrijpend veranderd. Reinaert een leugenachtige kippendief? Hoe had hij dat ooit kunnen denken! Reinaert was een eeuwig fijne vriend die hem geheel belangeloos de weg wees naar een hemelse hoeveelheid honing, verborgen in een boom. 'Hier is het,' zei Reinaert en wees op een dikke eik naast het huis van Lamfroit, de dorpstimmerman. In de stam bevond zich een brede spleet, opgehouden door twee houten wiggen. Voor Bruun zijn kop in de boom stak, waarschuwde Reinaert hem niet te veel honing ineens te eten. 'Ik wil niet dat je net als ik last van je maag krijgt,' zei Reinaert. 'Een vriend pijn zien lijden, kan ik niet.' Ontroerd omhelsde Bruun zijn vriend voor het leven, waarna hij zijn voorpoten in de spleet stak, gevolgd door zijn kop. Onmiddellijk trok Reinaert de wiggen uit de boom, waardoor Bruun klemvast kwam te zitten. Hij brulde het uit van de pijn. 'Smaakt het, Bruun?' vroeg Reinaert, die Lamfroit zijn werkplek uit zag komen, zwaaiend met een houten hamer. Hoogste tijd om ervandoor te gaan. 'Ik zal je verder niet storen met eten, Bruun,' zei Reinaert. 'Aju!' Hij dook weg in de struiken en zag hoe Lamfroit onder het zingen van: *hamer man, timmer man, hamer erop los*, Bruun ongenadig hard op zijn achterwerk sloeg, waarna de timmerman iedereen liet weten dat hij een beer had gevangen.

3 b Gebruik een schema.

Heel het dorp wilde de beer met eigen ogen zien en vooral ook gratis en voor niks een klap op de kont verkopen. De meester met een Spaans rietje, de bakker met een speculaasplank, de huishoudster met een mattenklopper, mijnheer pastoor met een houten kruisbeeld en de smid met een roodgloeiende kachelpook.

Van iedereen kreeg Bruun ervan langs, tot hij eindelijk zijn kop uit de spleet wist te trekken en zich brullend van de pijn uit de poten maakte.


4
a

- ☐ droevig
- ☐ verrassend
- ☐ saai
- ☐ begrijpelijk
- ☐ grappig
- ☐ voorspelbaar
- ☐ spannend
- ☐ onbegrijpelijk

☐ _____

☐ _____

21 juni

Je weet niet wat je in je handen hebt.

In dit schrift dat jij nu vasthoudt heb ik de oorlog beschreven tussen mij en mijn broer.

Op deze bladzijden ben ik een maand geleden begonnen om alles te vertellen over mijn insecten. En over mijn broer en onze geheimen.

Ik wist toen nog niet hoe het uit de hand zou lopen.

Sommige geheimen kunnen maar het best bewaard blijven, diep onder de grond. Sommige geheimen kruipen uit zichzelf heel langzaam naar buiten. Sommige geheimen stinken en vreten overal gaten in.

Laat dit schrift nooit in verkeerde handen vallen!

Ik weet niet of jijzelf goede of verkeerde handen hebt. Ik hoop goede. Ik ken je niet, en toch ga ik jou alles vertellen. Iemand moet het weten.

Maar beseef waar ik je mee opzadel. Als je dit hebt gelezen, is er geen weg meer terug. Weet dat ik je ga meesleuren in onze oorlog. Als je daar geen in zin hebt, of als je het niet durft aan te horen, moet je nu stoppen met lezen en moet je dit schrift opbergen. Heel goed opbergen. Ergens waar het alleen gevonden kan worden door iemand die geheimen kan bewaren. Iemand met goede handen.

Maar ik denk niet dat je dat wil doen want je bent nog steeds aan het lezen.

Zie je wel: jij hebt goede handen.

Dit briefje plak ik voorin, zodat je weet waar je aan begint. Een maand geleden was dit schrift nog leeg. Ik heb het uit de kast gepakt, ben in mijn kelder gaan zitten en heb de eerste bladzijdes geschreven. Het was de dag dat mijn broer de oorlog verklaarde.

1 b
